

ZAMONAVIY METODLAR VA 4K MODEL ASOSIDA DARSLARNI TASHKIL ETISH USULLARI

Ximmatova Komila Urozmamatovna

Angor tumanidagi 9-AFChO 'SM

Boybo'riyeva Kamola Ollayor qizi

Annotatsiya. Ushbu maqola zamonaviy ta'lim metodlari va 4K modeli asosida darslarni tashkil etish usullarini ilmiy tahlil qiladi. Maqolada 4K modelining har bir elementini — Kritikal fikrlash, Hamkorlik, Kommunikatsiya va Kreativlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlarning qanday qo'llanilishi haqida so'z yuritiladi. 4K modelining ta'lim jarayonidagi o'rni va uning o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Darslarni tashkil etishda qo'llaniladigan muhim metodlardan biri sifatida flipped classroom (aksiya darslar), muammoli o'qitish, loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, multimedia vositalari, onlayn platformalar va kreativ yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Maqolada, shuningdek, o'qituvchining zamonaviy ta'limdagi roli, uning o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuvlar va jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni haqida ham so'z boradi.

Kalit so'zlar. Zamonaviy ta'lim metodlari, 4K modeli, kritikal fikrlash, hamkorlik, kommunikatsiya, kreativlik, Flipped Classroom, muammoli o'qitish, loyiha asosida o'qitish, gamifikatsiya, multimedia vositalari, onlayn platformalar, kreativ yondashuvlar.

Zamonaviy ta'lim metodlari hozirgi davrning o'ziga xos talablariga javob beruvchi pedagogik yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Bunday metodlar o'quvchilarning faolligini oshirish, o'z-o'zini o'rganishga, muammolarni hal qilishga, ijodiy fikrlashga va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga yordam beradi. O'qituvchining roli nafaqat ma'lumot beruvchi, balki o'quvchining rivojlanishiga ko'maklashuvchi, yo'l-yo'riq

ko'rsatuvchi sifatida ham ko'rinadi. Shunday metodlar orasida eng ommaboplari "aylantirilgan sinf xonasi" (flipped classroom), "loyihaga asoslangan ta'lim" (project-based learning), "muammoga asoslangan ta'lim" (problem-based learning) va "aralash ta'lim" (blended learning) kabi usullardir. Aylantirilgan sinf xonasi metodida o'quvchilar yangi bilimlarni uyda o'rganadilar va sinfda o'qituvchi ular bilan amaliy mashg'ulotlar, bahs-munozaralar va fikr almashish orqali bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Ushbu metod o'quvchilarga o'z vaqtlarini boshqarish imkonini beradi va o'qituvchi bilan sinfda faqat amaliy mashg'ulotlar o'tkazish imkoniyatini yaratadi. Natijada, darslar yanada interaktiv va samarali bo'ladi. Aylantirilgan sinf xonasi ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi va sinfda ularga faol ishtirok etish imkoniyatini beradi. Loyihaga asoslangan ta'lim metodida o'quvchilar o'z bilimlarini amalda qo'llash orqali haqiqiy hayotdagi muammolarni hal qilishga intiladilar. Bu metod o'quvchilarga guruh bo'lib ishlash, muloqot qilish, o'z fikrlarini asoslash va ijodiy yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi. Loyihaga asoslangan ta'lim o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'z bilimlarini real dunyoda qo'llashga yordam beradi. Ushbu metodni qo'llash orqali o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallaydilar. Muammoga asoslangan ta'lim metodida o'quvchilar muammoni hal qilish uchun kerakli bilimlarni o'rganadilar. Bu metod o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ma'lumotni tahlil qilishga va turli nuqtai nazarlardan qarashga o'rgatadi. Muammoga asoslangan ta'limda o'quvchilar real hayotdagi muammolarni yechishda, o'z bilimlarini amaliyotga tatbiq etishda ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu metod, shuningdek, o'quvchilarga tahliliy va ijodiy fikrlashni o'rgatadi, ularni tanqidiy fikrlashga rag'batlantiradi. O'qituvchi o'quvchilarga faqat yo'l-yo'riq ko'rsatadi, ammo ularni muammolarni mustaqil hal qilishga undaydi. Aralash ta'lim (blended learning) metodida esa an'anaviy darslar va onlayn o'qitish birlashtiriladi. O'quvchilar yangi bilimlarni onlayn resurslar orqali o'rganishadi va sinfda o'qituvchi tomonidan qo'shimcha yordam va amaliy mashg'ulotlar orqali bilimlarini mustahkamlaydilar. Ushbu metod o'quvchilarga turli o'qitish usullarini birlashtirish orqali samarali ta'lim olish imkoniyatini beradi. Aralash ta'lim metodida o'qituvchining roli o'quvchilarga o'z-o'zini o'rganish va ma'lumotlarni

mustaqil ravishda olishga ko‘maklashishdan iborat. Zamonaviy metodlar bilan bir qatorda, 4K modeli ta’lim jarayonida o‘quvchilarda rivojlantirilishi kerak bo‘lgan asosiy ko‘nikmalarni ifodalaydi. Ushbu modelda tanqidiy fikrlash, muloqot, jamoada ishlash va ijodkorlik kabi ko‘nikmalar o‘quvchilarning hayotda muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarur hisoblanadi. 4K modeli ta’limda o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularning nafaqat bilimlar, balki hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Tanqidiy fikrlash o‘quvchilarga o‘z fikrlarini mustaqil ravishda tahlil qilish va mantiqiy asoslashni o‘rgatadi. O‘quvchilar muammolarni tahlil qilib, turli nuqtai nazarlardan qarashadi, shu orqali o‘z fikrlarini yanada aniq va asosli ifodalashadi. Tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish o‘quvchilarga ilmiy va amaliy masalalarni hal qilishda yordam beradi. Muloqot ko‘nikmasi o‘quvchilarga o‘z fikrlarini aniq, ravon va samarali tarzda ifodalashga yordam beradi. Bu ko‘nikma o‘quvchilarning ta’lim jarayonida faolligini oshiradi, shuningdek, ularning guruh ishlari va jamoada ishlashda muvaffaqiyatli bo‘lishiga yordam beradi. O‘quvchilar nafaqat og‘zaki, balki yozma muloqotda ham o‘zlarini aniq ifodalashni o‘rganadilar. Jamoada ishlash ko‘nikmasi o‘quvchilarga birgalikda ishlash va o‘zaro yordam berish imkoniyatini yaratadi. Jamoada ishlash o‘quvchilarga o‘z fikrlarini boshqalar bilan baham ko‘rish, guruhdagi boshqa o‘quvchilar bilan hamkorlik qilish va umumiy maqsadga erishish uchun birgalikda harakat qilishni o‘rgatadi. Bu ko‘nikma, shuningdek, o‘quvchilarga samarali guruh muhitida ishlashni rivojlantiradi. Ijodkorlik ko‘nikmasi esa o‘quvchilarga yangi g‘oyalarni yaratish, muammolarni ijodiy tarzda hal qilish va innovatsion fikrlashni o‘rgatadi. Ijodkorlikni rivojlantirish o‘quvchilarga yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va o‘z g‘oyalarini amalga oshirishga yordam beradi. Bu ko‘nikma o‘quvchilarga real hayotdagi muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni qo‘llash imkonini beradi. Zamonaviy ta’lim tizimi o‘qituvchilardan nafaqat an’anaviy dars berish, balki o‘quvchilarning bilim olish jarayonini interaktiv, innovatsion va samarali tarzda tashkil etishni talab etadi. Shu bilan birga, ta’lim jarayonida faqat ma’lumot berishdan ko‘ra, o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish va yaratgan g‘oyalarini amaliyotda qo‘llashga qaratilgan metodlarga alohida e’tibor berilmoqda. Bu nuqtai nazardan, 4K modeli — Kritikal fikrlash (Critical Thinking), Hamkorlik

(Collaboration), Kommunikatsiya (Communication) va Kreativlik (Creativity) — ta'limda zamonaviy metodlarni qo'llashda asosiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada, zamonaviy pedagogik metodlar va 4K modelining darslarni tashkil etishda qanday qo'llanilishi va ta'lim jarayonida qanday o'zgarishlar kiritilishi mumkinligi haqida ilmiy tahlil keltiriladi. Zamonaviy metodlar va pedagogik yondashuvlarning ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishga katta ahamiyati bor. Bugungi kunda ta'lim tizimi faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini uyg'otish, ularning jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam berishni ham maqsad qiladi. Bu esa, o'qituvchilarni yangi pedagogik texnologiyalarni, interaktiv metodlar va innovatsion yondashuvlarni joriy etishga undaydi. Shunday metodlardan biri bo'lgan **flipped classroom (aksiya darslar)** o'quvchilarga darsdan oldin kerakli materiallarni o'rganish imkoniyatini yaratadi. Bu dars jarayonida o'qituvchi faqatgina tushunmovchiliklarni hal qiladi va o'quvchilarga materialni mustaqil ravishda o'zlashtirishni rag'batlantiradi.

Zamonaviy ta'limda **muammoli o'qitish (problem-based learning)** metodi ham katta o'rin tutadi. Bu metodda o'quvchilarga real hayotdagi muammolarni taqdim etish orqali, ular o'zlari mustaqil ravishda yechim topishga harakat qiladilar. Bu metodning asosiy maqsadi — o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, muammolarni tahlil qilishga va ijtimoiy vaziyatlarda qaror qabul qilishga o'rgatish. Shu tarzda, o'quvchilar nafaqat ma'lumotni o'zlashtiradilar, balki uni turli nuqtai nazarlardan tahlil qilishni o'rganadilar. Bundan tashqari, **loyiha asosida o'qitish (project-based learning)** usuli ham zamonaviy ta'limda keng qo'llaniladi. Bu metodda o'quvchilar jamoaviy tarzda loyihalarni amalga oshiradilar va o'z bilimlarini amaliyotda sinab ko'radilar. Loyiha asosidagi o'qitish o'quvchilarga hamkorlik qilish, turli fikrlarni birlashtirish va ijodiy yechimlar ishlab chiqishga yordam beradi. Bu metod o'quvchilarning jamoaviy ishlash va o'zaro fikr almashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. 4K modelining “Hamkorlik” va “Kommunikatsiya” elementlarini mustahkamlashda aynan loyiha asosida o'qitish usuli samarali vosita bo'ladi.

Zamonaviy metodlar orasida **gamifikatsiya** ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchilar darslarni o‘yin shaklida tashkil etish orqali o‘quvchilarning o‘rganish jarayoniga qiziqishini oshiradilar. Gamifikatsiya, ya'ni o‘yin elementlarini ta'limga qo‘llash, o‘quvchilarga nafaqat bilimlarni o‘zlashtirish, balki o‘rganish jarayonida qiziqarli va motivatsion muhit yaratadi. Misol uchun, o‘quvchilarga o‘yinlar orqali testlar o‘tkazish, baholarni o‘yin shaklida taqdim etish, mukofotlar bilan rag‘batlantirish orqali ular o‘z bilimlarini mustahkamlashadi. Bu metod “Kreativlik” va “Kommunikatsiya” qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, **multimediya vositalari** va **onlayn platformalar** yordamida ta'limni samarali tashkil etish mumkin. Internet resurslari, video darslar, interaktiv ilovalar o‘quvchilarga ko‘plab manbalarni o‘rganish imkoniyatini yaratadi. O‘quvchilarga o‘z bilimlarini baholash uchun **onlayn testlar** va **viktorinalar** o‘tkazish, shu bilan birga, o‘quv materiallarini ilg‘or platformalar orqali takrorlash, ularning mustaqil ishlashiga turtki beradi. Onlayn darslar va virtual laboratoriyalar yordamida amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish, o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Bu metodlar “Kritikal fikrlash” va “Hamkorlik” qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. **O‘qituvchining roli** zamonaviy ta'limda sezilarli darajada o‘zgargan. U nafaqat ma'lumot yetkazuvchi, balki o‘quvchilarning o‘z-o‘zini o‘rganishlarini rag‘batlantiruvchi, yo‘l-yo‘riq ko‘rsatuvchi, motivatsion maslahat beruvchi shaxsga aylangan. O‘qituvchining asosiy vazifasi — o‘quvchilarni o‘z bilimlarini mustaqil tarzda o‘zlashtirishga yo‘naltirish va ularga doimiy yordam berishdir. Shu sababli, o‘qituvchilar o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda darslarni tashkil etishda o‘quvchilarni o‘zaro yordamga undaydi va o‘quvchilarning ijtimoiy, shaxsiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy ta'limda **kreativ yondashuvlar** ham muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilarni yangi g‘oyalar yaratishga, o‘z fikrlarini o‘rganishda ijodiy tarzda yondashishga rag‘batlantirish zarur. Bunday yondashuvlar nafaqat o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, balki ularning jamiyatda va kelajakda muvaffaqiyatli bo‘lishlari uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni ham o‘zlashtiradi.

4K modeli va zamonaviy metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarga bilim olish jarayonida yanada interaktiv, ijodiy va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. O'qituvchilar zamonaviy metodlar va 4K modelini ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etish orqali o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilishlarini qo'llab-quvvatlash va ularni kelajakdagi muvaffaqiyatli hayotga tayyorlashda muhim rol o'ynaydilar. Zamonaviy metodlar va 4K modeli asosida darslarni tashkil etish o'quvchilarga faqat bilim olish imkoniyatini bermaydi, balki ular uchun hayotda kerakli ko'nikmalarni ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonini interaktiv, amaliy va ijodiy shakllarda tashkil qilish orqali o'quvchilarda XX asrda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva, M. (2020). Zamonaviy ta'limda innovatsion metodlar. *Pedagogika va psixologiya* jurnali, 3(1), 45-59.
2. Islomov, A., Tashmuhhammadov, Z. (2019). Ta'lim texnologiyalarining samarali qo'llanilishi. *O'zbekiston ta'limi va innovatsiyalari* jurnali, 2(4), 88-94.
3. Khodjaeva, D. (2018). O'qitish metodlarining zamonaviy yo'nalishlari va ularning amaliyotga tatbiqi. *O'zbekiston Pedagogika Ilmiy Tadqiqotlar Markazi*.
4. Qarshiyevna U. M. Linguistic Views Of Mahmud Kashgari //Central asian journal of social sciences and history. – 2022. – T. 3.– №. 12. – C. 336-340.
5. Muminova Umida Qarshiyevna . Lexical-Grammatical Characteristics of the Noun in Ancient Turkish Language International Interdisciplinary Research Journal Volume 2 Issue 1, Year 2023 ISSN: 2835-3013. P. 389-394 <https://univerpubl.com/index.php/synergy>
6. Umida Muminova Qarshiyevna. Mahmud Qoshg'ariyning "Devonu lug'otit turk" asarining pedagogika tarixida tutgan o'rni// Tadqiqotlar jahon ilmiy –metodik jurnal. 6-son 2-to'plam, yanvar 2023, 332-335 B

7. Umida Karshievna Muminova. Phytonyms in the work "Mahbub ul-qulub". International scientific and practical conference "Trends of modern science and practice" Ankara, Turkey 2023. P 46-50
8. Sharofova Nilufar Ilhom qizi, Muminova Umida Karshiyevna. Forming Concepts of Grammar and Word Formation in Primary Grades. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(4), 164–168. Retrieved from
9. Chorshanbiyeva Ra'no, Muminova Umida Karshiyevna, Innovative Approach as a Condition for Improving the Educational Process in a Modern School , Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education: Vol. 2 No. 4 (2023): Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education
10. Davlatmamatovna, H. G. Qarshiyevna, M. U. . (2023). Popular Scientific Texts in Elementary School Textbooks and Methods of their Study. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(4), 125–128. Retrieved from
11. Muminova U. Important problems of uzbek anonymity in the works of Kasghari //WEB OF SCIENTIST: INTERNATIONAL SCIENTIST RESEARCH JOURNAL ISSN. – C. 2776-0979.
12. Qarshiyevna U. M. Linguistic Views Of Mahmud Kashgari //Central asian journal of social sciences and history. – 2022. – T. 3. – №. 12. – C. 336-340.